

ЕВОЛЮЦІЯ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ СТРАТЕГІЇ ХОРВАТІЇ В ПРОЦЕСІ ІНТЕГРАЦІЇ КРАЇНИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Поскрипко Нікіта

Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка
аспірант спеціальності 032 Історія та археологія

Науковий керівник: Чумаченко Олена Анатоліївна

кандидат історичних наук, доцент
кафедри історії, правознавства
та методики навчання ГНПУ ім. О. Довженка,
директор ННІ філології та історії

Корупція є однією з найпоширеніших політичних патологій для держави. Для країн транзитного типу, таких як Україна, ця проблема не втрачає своєї актуальності. Орієнтація нашої держави на вступ до Європейського Союзу породжує необхідність гармонізувати законодавство у сфері боротьби з корупцією до європейського рівня. У свою чергу це обумовлює формулювання відповідної національної стратегії. З огляду на це, важливим стає досвід країн, які успішно змогли вдосконалити свою антикорупційну стратегію та покращити загальний стан протистояння корупції. Зразковим у цьому разі є досвід Хорватії.

Проблема корупції супроводжувала Хорватію з моменту отримання нею незалежності. Це явище було зумовлене низкою ендогенних факторів. Д. Грубіша визначив шість таких факторів. По-перше, це «спадщина старої системи», тобто отримана від Югославії традиційна для комуністичних режимів культура корупції. По-друге — війна, в умовах якої процвітало розкрадання коштів на оборону, а внаслідок ембарго ООН на постачання зброї, значного поширення набула нелегальна торгівля. По-третє — непрозорий процес приватизації державних підприємств, які продавалися не за найкращою ціною, а політично «підходящим» особам із правлячої політичної еліти. Четвертий фактор — нова політична культура «націоналістичної революції», тобто концепція держави, яка існує для вираження національного духу, а не задля забезпечення добробуту громадян. П'ятий фактор — розширення бюрократичного апарату, представники якого отримували посади за політичну лояльність, а не відповідні компетентності. Нарешті останній фактор — відсутність основних нормативно-правових актів, які б регулювали та карали корупцію [8, с. 76-78]. Таким чином, комуністична спадщина, наслідки війни та домінування у політиці націоналістів зумовили засилля корупції та відсутність стратегії боротьби з нею на дуже тривалий термін.

До 2000-х рр. хорватський уряд, в якому домінувала Хорватська демократична партія (ХДС), не чинив протидії корупції, хоча наявність проблеми була очевидною. У 1999 р. Transparency International почала вимірювання сприйняття рівня корупції в Хорватії і за цим показником поставила її на 74 місце з 105 можливих (105 — найбільш корумпована країна) [8, с. 75]. Ситуація почала змінюватися з приходом до влади лівоцентристського уряду на чолі з І. Рачаном. У 2002 р. парламент ухвалив першу Національну програму по боротьбі з корупцією. Відповідно до неї було створено перший спеціалізований антикорупційний орган — Управління по боротьбі з корупцією та організованою злочинністю (USKOK). Також програмою передбачались заходи щодо

підвищення кримінального переслідування корупції, реформування держапарату, посилення контролю та відповідальності на місцевому рівні, реформа системи державних закупівель та посилення суспільного контролю за витратами, приєднання до міжнародних конвенцій по боротьбі з корупцією тощо [10]. Однак, подальшій реалізації програми завадила нова реорганізація уряду, оскільки в 2003 р. ХДС знову повернулася до влади. Це показало, що зміна урядів заважатиме послідовній боротьбі з корупцією. Постала необхідність у наявності зовнішнього мотиватора, який забезпечить неухильне дотримання антикорупційної політики.

Поворотним моментом стала орієнтація нового хорватського уряду на інтеграцію до Європейського Союзу. Після п'ятого розширення, ЄС вніс зміни до критеріїв членства для нових країн, запровадивши нові вимоги щодо боротьби з «системною корупцією». Відповідно до цього, Хорватія, яка отримала статус кандидата в 2005 р., таким чином погодилась із необхідністю ухвалення загальної антикорупційної програми та стратегії. Політична корупція була відзначена як серйозна проблема, яка може перешкодити гармонізації правової та політичної системи країни з європейським правовим та політичним законодавством [8, с. 78].

У 2006 р., одночасно з початком переговорів Хорватії щодо вступу до ЄС, була прийнята нова Національна програма боротьби з корупцією. Серед нових пріоритетів та заходів, визначених у ній, слід відмітити підвищення прозорості місцевих бюджетів, прийняття законів про фінансування політичних партій та запобігання конфліктам інтересів, аналіз та покращення роботи антикорупційних органів, посилення покарань за корупцію, створення Національної ради моніторингу реалізації програми [9]. Незважаючи на такий широкий спектр визначених завдань, імплементація програми піддавалась критиці з боку ЄС. Так, Європейська комісія в Звіті про прогрес за 2007 р. зазначила, що корупція залишається поширеним явищем, а впровадженню антикорупційної програми бракує міцної координації та ефективного неупередженого моніторингу. Було відмічено, що в жодній справі про корупцію на високому рівні не було винесено обвинувачення чи вироку [3, с. 10]. Незважаючи на таку оцінку, Хорватією було досягнуто і деякого прогресу. Так, в січні 2007 р. на всіх суддів, прокурорів та їхніх заступників було покладено обов'язок подавати декларації про майно. Того ж місяця до законодавства про фінансування політичних партій було внесено зміни з метою запровадження більшої прозорості. У липні 2007 р. були розширені повноваження, а також збільшені штат та фінансування USKOK. Це значно вплинуло на ефективність цієї установи та кількість порушених антикорупційних проваджень. У червні того ж року USKOK провело операцію «Маестро», в результаті якої за корупцію було заарештовано 8 високопоставлених чиновників Хорватського приватизаційного фонду [3, с. 50].

З огляду на критику з боку ЄС, Хорватія у 2008 р. прийняла нову Стратегію запобігання корупції та відповідний План дій з низкою конкретних заходів в сферах, схильних до корупції, таких як державні фінанси та закупівлі, судочинство, фінансування політичних партій та ін.. Європейська Комісія в Звіті за 2008 р. відмітила прогрес у вдосконаленні законодавчої бази для боротьби з корупцією, впровадження нової міжміністерської системи координації моніторингу антикорупційних зусиль та активізацію діяльності USKOK. У той же час, зазначалося, що корупція залишається широко поширеною, фактична кількість судових переслідувань залишається низькою, наявний «брак політичної відповідальності» [4, с. 9]. Ці висновки були підтверджені і

в звіті за 2009 р. Загалом зазначено, що зусилля по боротьбі з корупцією тривають і дають перші результати, але корупція залишається поширеною в багатьох сферах, а інструменти не застосовуються з достатньою енергією [5, с. 11]. З позитивного слід відмітити створення в лютому 2009 р. нового антикорупційного органу — Управління Національної поліції з питань боротьби з корупцією та організованою злочинністю (PNUSKOK). Він відповідає за комплексні поліцейські розслідування та заходи проти організованої злочинності та корупції на національному рівні. Поступово продовжувала зростати результативність USKOK, яка почала розслідувати корупцію на високому рівні. Найбільш гучною акцією став арешт колишнього прем'єр-міністра І. Санадера 10 грудня 2010 р.

18 березня 2010 р. парламент Хорватії схвалив переглянутий План дій до Стратегії запобігання корупції. Він передбачав 145 заходів, об'єднаних у п'яти тематичних напрямках: правова та інституційна база, запобігання корупції, судове переслідування та покарання корупції, міжнародна співпраця та поширення поінформованості громадськості про згубність і шкідливість корупції. Було проголошено «загальну нульову толерантність до корупції» [1]. Ця стратегія виявилася ефективною. Європейська Комісія в звіті за 2011 р. заявила про «значний прогрес у запобіганні корупції». Конкретно було відмічено заходи щодо оновлення та укріплення правової та інституційної бази, підвищення прозорості державного управління, державних компаній, а також фінансування політичних партій, покращення міжвідомчої взаємодії та оперативного потенціалу USKOK та PNUSKOK, деполітизацію поліції тощо [6, с. 7-8]. Однак, цього прогресу виявилось недостатньо для успішного виконання умов 23-ї глави Угоди про вступ. ЄС погодився закрити переговори у 2011 р., але Хорватія мала продовжувати заходи щодо гармонізації національного законодавства з європейським, у тому числі і в сфері боротьби з корупцією. Лише в березні 2013 р. ЄС визнав, що країна виконала всі умови до вступу.

Отже, протягом 2002-2013 рр.. антикорупційні програми та стратегії Хорватії поступово вдосконалювались та конкретизовувались, забезпечивши зрештою значний прогрес у сфері боротьби з корупцією. Неможливо не відмітити ключову роль ЄС, як мотиватора та перспективу європейської інтеграції як стимула для реформ. Якщо в 1999 р. у рейтингу Transparency International Хорватія займала 74 місце з 105, то станом на 2023 р. її результат покращився до 57 з 180. Однак, не можна не відмітити, що за даними опитування Global Corruption Barometer 41% хорватів вважає, що рівень корупції в країні зростає [7]. Це свідчить про те, що не зважаючи на значний досягнення в боротьбі з «системною корупцією», на нижчому рівні проблема все ще залишається значною. Цей факт актуалізує необхідність подальшого покращення антикорупційної стратегії та розширення сфер її дії.

ЛІТЕРАТУРА

1. Akcijski plan uz Strategiju suzbijanja korupcije – revizija 2010. *Republika Hrvatska, Ministarstvo pravosuđa i uprave*. URL: <https://cutt.ly/8w7NBIOK> (дата звернення: 28.03.2024)
2. Akcijski plan uz Strategiju suzbijanja korupcije 2008. *Republika Hrvatska, Ministarstvo pravosuđa i uprave*. URL: <https://cutt.ly/xw7NBpfs> (дата звернення: 29.03.2024)

3. Croatia 2007 progress report. Commission staff working document. SEC (2007) 1431 final, 6 November 2007. *University of Pittsburgh*. URL: <https://aei.pitt.edu/44774/> (дата звернення: 30.03. 2024)
4. Croatia 2008 progress report. Commission staff working document. SEC (2008) 2694 final, 5 November 2008. *University of Pittsburgh*. URL: <https://aei.pitt.edu/44790/> (дата звернення: 30. 03. 2024)
5. Croatia 2009 progress report. Commission staff working document. SEC (2009) 1333 final, 14 October 2009. *University of Pittsburgh*. URL: <https://aei.pitt.edu/44800/> (дата звернення: 31. 03. 2024)
6. Croatia 2011 progress report. Commission staff working document. SEC (2011) 1200 final, 12 October 2011. *University of Pittsburgh*. URL: <https://aei.pitt.edu/44842/> (дата звернення: 31. 03. 2024)
7. Croatia. *Transparency International*. URL: <https://www.transparency.org/en/countries/croatia> (Дата звернення: 02. 04. 2024)
8. Grubiša D.. Anti-corruption Policy in Croatia: Benchmark for EU Accession. *Politička misao*. Vol. 47, No. 5. 2010. P. 69-95. URL: <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=76984> (дата звернення: 28. 03. 2024)
9. Nacionalni program suzbijanja korupcije 2006. – 2008. *Republika Hrvatska, Ministarstvo pravosuda i uprave*. URL: <https://cutt.ly/Xw7NVaqL> (дата звернення: 29.03.2024)
10. Nacionalni program za borbu protiv korupcije s akcijskim planom za borbu protiv korupcije. *Republika Hrvatska, Ministarstvo pravosuda i uprave*. URL: <https://cutt.ly/Ww7NC4Sj> (дата звернення: 28. 03. 2024)
11. Боровець І. Г.. Боротьба з корупцією як одне з пріоритетних завдань Республіки Хорватія у період переговорів щодо членства в ЄС 2006-2013 рр. *Гілея: науковий вісник*. Вип. 127. 2017. С. 399-402. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gileya_2017_127_105 (дата звернення: 02. 03. 2024).

ГАМАЛІЇВСЬКИЙ (ХАРЛАМШІВСЬКИЙ) МОНАСТИР: В'ЯЗНИЦЯ ЧИ СВЯТА ОБИТЕЛЬ?

Кулібова Ярослава

Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка
аспірантка спеціальності 032 Історія та археологія

Науковий керівник: Гриценко Андрій Петрович

доктор педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри історії, правознавства
та методики навчання ГНПУ ім. О. Довженка

Чернечим осередкам, які відгравали непересічну роль у виборі духовних, культурних, політичних пріоритетів людства, впливали на формування й утвердження духовної, етнонаціональної та політичної єдності перед зовнішніми загрозами, утверджували церкву та її віровчення, належить чільне місце в історії [5, с. 32].

На території України було вісім монастирів, які в ХХ столітті радянська влада перетворила в тюрми та колонії. У келіях, де довгий час жили монахи та черниці, розміщували в'язнів, а в деяких влада влаштувала розстріли. Навіть після того, як 24